

■ MIRCEA
IORGULESCU

Fața ascunsă a banalității*

Pentru Ion Băieșu, descoperirea teatrului a însemnat o veritabilă descoperire de sine.

Asemenea lui Teodor Mazilu, Dumitru Radu Popescu, Marin Sorescu, el a venit în dramaturgie după ce-și dobândise notorietatea literară într-un alt gen și, cel puțin la început, creația lui dramatică părea să continue, măcar în planul materiei propriu-zise, activitatea care îl consacrase: primele piese ale lui Ion Băieșu reluau, de fapt, nuvele și povestiri publicate de el cu nu multă vreme înainte. Prezența unor elemente comune (intrigă, personaje) era, astfel, inevitabilă; în ciuda lor, deosebirile erau totuși considerabile, ținând mai ales de revelarea unei atitudini spirituale care în proză era, cel mult, doar sugerată, abia teatrul îngăduindu-i scriitorului deplina ei exprimare. Încât pentru Ion Băieșu dramaturgia a reprezentat altceva decât nuntai un teritoriu favorabil extinderii; iar împrejurarea că de peste un deceniu el a scris și a publicat mai cu seamă teatru și nu proză, devenind chiar unul dintre cei mai productivi autori dramatici contemporani (fără a fi fost însă și „jucat” în aceeași măsură, deși publicul și critica au făcut pieselor lui, de fiecare dată când s-au reprezentat, o primire extraordinară), arată, în fond, o schimbare a profilului creației lui literare și, totodată, o deplasare a „centrului” ei „de greutate”. Departe de a fi lipsită de importanță și originalitate, proza lui Ion Băieșu este totuși, în ansamblu, inegală și, dintr-o producție relativ întinsă, o cantitate apreciabilă rămâne în afara interesului artistic; incomparabil mai unitară sub aspect valoric, având o configurație ce lasă să se întrevadă o personalitate puternică, dramaturgia lui este, în schimb, în întregime și cu totul remarcabilă.

La Editura Eminescu, în seria „teatru comentat”, a fost tipărită de curind o culegere — „În căutarea sensului pierdut” — cuprinzând probabil majoritatea pieselor lui Ion Băieșu, grupate într-o ordine, de presupus, cronologică. Volumul conține, de asemenea,

comentarii și opinii critice în legătură cu fiecare piesă, dându-se și utile informații despre destinul lor scenic (data și locul premierii absolute, alte reprezentări, distribuțiile etc.), încheindu-se cu o postfață („Teatrul lui Ion Băieșu”), de Eugen Simion; ar fi fost, totuși, necesară și o notă asupra ediției, în care să se precizeze criteriile după care a fost întocmită.

Cartea oferă o imagine cuprinzătoare a teatrului lui Ion Băieșu, azi unul dintre cei mai importanți dramaturgi români. Ceea ce izbește în acest teatru este nediferențierea dintre comic și tragic, oricare dintre piese putând fi interpretată, fără dificultăți, într-un registru sau în altul. În postfața amintită a lui Eugen Simion se subliniază tocmai această trăsătură: „În plină dramă (*Iertarea*, *Chișinău*), personajele vorbesc în clișee și clișeele produc risul, în situațiile cele mai veselo (*Prețul*), limbajul încercat de automatisme naște bănuiala unor conștiințe falsificate de vorbe, și subiectul capătă deodată o umbră tragică”. Nu este, totuși, un simplu procedeu această amestecare a planurilor, ci mai degrabă produsul unei viziuni complexe: viziunea asupra unei lumi — aceea investigată de autor — căreia îi lipsește atât conștiința morală (ceea ce o face impermeabilă la tragic), cât și dimensiunea spirituală capabilă să dea profunzime actelor existentei. Dramatică, tragică sau comică este numai „epica”, redusă, de aceea, fie la un scenariu foarte schematic, fie la o dezvoltare metaforică; adevăratul orizont al dramaturgiei lui Ion Băieșu îl constituie, de fapt, acțiunea verbală: împrevizibilă, tiranică, luxuriantă. Instalate în imperiul unei oralități debordante și dezinvoltă, bolnave pareă de o limbă deopotrivă familiară și agresivă, personajele din teatrul lui Ion Băieșu reprezintă expresia unei banalități copleșitoare, în spațiul căreia totul își schimbă semnificația și valoarea. Mai precis: totul își pierde orice semnificație și orice valoare. Lipsa de graniță între comic și tragic provine din această devalorizare, același gest, aceeași replică putând fi considerate și într-un fel și în altul. Cauza adinecă stă în absența a ceea

* Ion Băieșu, „În căutarea sensului pierdut”, „Teatru comentat”, Ed. Eminescu, 1979.

ce am putea numi „perspectiva interioară”: în teatrul lui Ion Băieșu este reprezentată o lume incapabilă de a se privi pe sine, populată de ființe fără interioritate, existind numai întruclui acționează. Dar atît modul cum acționează — aberant, trecînd cu ușurință de la duioșie la violență, de la agresivitatea cea mai fioroasă la umiliția cea mai deplină —, cît și lipsa de consistență a însăși acțiunii — fiindcă „a face” înseamnă pentru personajele din teatrul acesta „a vorbi” — le transformă într-un fel de marionete bizar insuflite. Avîntul, vioiciunea, dinamismul acestei lumi ating adeseori paroxismul, fără ca, totuși, ceva să o zguduie cu adevărat. De unde vine această incapacitate de a trăi cu adevărat, mîmîndu-se totuși în permanență viața cea mai agitată, se vede fără efort: dintr-o instabilitate eare, fiind continuă, realizează în chip paradoxal o deplină consecvență în inconsecvență. Este o lume a instantaneității, „momentul” este timpul său caracteristic, astfel încît nu numai trecutul și viitorul par să nu existe, dar și prezentul este redus la expresia lui cea mai efemeră. Oralității îi corespunde, în fond, lipsa de durată, într-un sens mai general, de „istoric”. Vitalitatea uluitoare a lumii din teatrul lui Ion Băieșu este, de aceea, o exacerbare a golului: limbuția, vorbăria găunoasă, totuși niciodată și de nimic descura-

jală, apoi desăvîrșita subordonare față de „chipă” constituie forme de manifestare a inconsistenței.

Este însă o inconsistență care, neavînd termen de opoziție sau de comparație, dobîndește toate caracteristicile substanțialității. De aici se trage acea nostalgie a absolutului devenită, într-o lume lipsită nu numai de orice metafizică, dar și de autentică realitate, tentație absolutistă (Lia din *Iertarea*, Dresoaara de fantome din piesa cu același titlu, Vecina din *Jocul*, Pamfil din *Preșul*, Gripcă și Bubulac din *Alibi* etc.). Oralitatea și aspectul familiar al limbajului contribuie, însă, la crearea unei aparențe prin care această sondare în abisul a-moralității și al a-spiritualității devine nu numai suportabilă dar și, cînd e privită superficial, înveselitoare. Observația făcută de Paul Tutunțiu în volumul pe care-l comentăm, în legătură cu piesa într-un act *Vînătorii* („miezul ei adevărat” constă în „dezbaterea de principii, în care omul este pus în relație, ca în povestirile Mahabharatei, cu jocul între faptă și destin, cu relativitatea libertății civice, morale și mai ales spirituale”), poate fi, și trebuie, extinsă la întreg teatrul lui Ion Băieșu. Revelînd cu inventivitate comică și simț tragic fața ascunsă a banalității, dramaturgul acesta bonom și jovial îndeamnă la o lucidă și severă meditație.

telex-,,teatrul“•telex-,,teatrul“•telex-,,teatrul“

FAIMA vă atrage respectuos atenția că sîntem în luna octombrie și că, deci, e momentul să vă gîndiți la abonamentul dumneavoastră pentru anul 1980 la revista „Teatrul”. Ca să nu mai aveți discuții cu chioșcarul. ● Vă informăm că „GONG '80”, almanahul revistei noastre, a fost predat în lucru Întreprinderii poligrafice din Sibiu, care asigură tipărirea lui. ● Carol Isac, cel mai zelos dintre colaboratorii acestei rubrici, ne informează că, deși clădirea teatrului se află în reparații și reamenajări, colectivul băcăuan este în pragul celei de-a patra premiere a acestei stagiuni. Astfel, de curînd s-a prezentat la Focșani premiera pe tară cu piesa lui George Genoiu, Doi pentru un tango. Tot la acest teatru, în condiții stressante, regișorul Mircea Radu Iacoban repetă piesa Stross de Iacoban Mir-

cea Radu. ● Cînd lucrările de reamenajare vor fi încheiate, Teatrul Bacovia va avea și o mică sală Studio, cu vreo 90 de locuri. ● Apropo: Teatrul Mic anunță apropiata deschidere a Studioului său, care se va numi Teatrul Foarte Mic. Sîntem foarte curioși, foarte interesați, foarte nerăbdători să întîlnim, în această foarte nouă sală bucureșteană, foarte multe spectacole foarte bune. ● Foarte bogat ilustrat va fi almanahul „GONG '80”: peste două sute de chipuri de actori și imagini din spectacole, multe dintre ele, în culori. Foarte interesant, nu? ● Multe teatre din țară și-au schimbat numerele de telefon. Dacă noi nu le știm încă și dacă teatrele nu ni le comunică, e greu pentru FAIMA să fie proaspăt și complet informată. ● Teatrul de păpuși din

Galati ne anunță că a avut loc premiera cu spectacolul Vrăjitorul din Oz, dramatizare după Frank Baum de Iordan Chinet. Știrea o semnează directorul teatrului, Traian Ghițescu-Ciurea, care semnează și regia spectacolului. ● Teatrul de Stat din Turda, care în stagiunea trecută nu se-a prea răsfațat cu știri, anunță două dintre premierele sale: Martirii de Nicolae Jianu și Micul infern de Mircea Ștefănescu, ambele, în regia lui Matei Varodi. ● Una dintre cele mai bogate rubrici ale almanahului revistei noastre este cea intitulată „Prezențe românești pe meridianele lumii”. Din ea, veți afla despre succesele oamenilor noștri de teatru în U.R.S.S., Japonia, Egipt, Statele Unite, Mexic, Italia etc. ● „Tribuna” din 30 august a.c. (Continuare în p. 48)